

Bokrecension | Sofija Lazić Pedersen

Folklig psalmsång bland danskyrkliga minoriteter

Rossil, Helen (2022) *Kingotone og brorsonsang: folkelig salmesang i Danmark. Fra salmebøger og lydindspilninger*. Uppsala: Uppsala Universitetet. (<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1645015&dswid=-2078>)

Det är inte många doktorsavhandlingar numera som förutom själva avhandlingen också bifogar en CD-skiva men Rossils musikvetenskapliga avhandling är tvärvetenskaplig mellan etnohymnologi och, enligt min uppfattning, praktisk teologi. Hon djupdyker i äldre inspelningar av fem musiketnologer vilka traderar en svunnen tids psalmsång, framgrävda ur bl.a. Dansk Folkemindesamling på Det Kgl. Bibliotek i Köpenhamn, vilka är vad som hörs på CD:n Musikexemplen behövs och ger liv till en tidigare ganska okänd del av den danska sångkulturen, nämligen den folkliga psalmsången utan orgelackompanjemang. I Danmarks kyrkokarta finns församlingar som behållt äldre psalmböcker och därav följande sångteknik. Här dominerar psalmer av Thomas Kingo (1634–1703) och Hans Adolph Brorson (1694–1764). Rossil undersöker fyra församlingar som behållt Kingos renläriga lutherska psalmbok, *Dend Forordnede Ny Kirke-Psalme-Bog* från 1699, in på 1800–1900-talet, samt de grupper som sjöng ur icke-officiella, pietistiska Brorsonverken Troens rare Klenodie (1739) eller samlingsverket Troens rare Klenodie og Svane-Sang (1830/1915). Genom Rossil möter vi Kingos psalmer på Lyø, hos “De stærke Jyder” och hos Kristelig Lutheransk Trossamfund (vilket är den enda församlingen som alltså är eget trossamfund utanför danska Folkekirken) samt Brorsons psalmer i Harboøre, såsom de spelats in mellan 1930–1995, en majoritet på 1950- och 1960-talen, men alltså kan ha låtit i ett par hundra år.

Genom att lyssna på de inspelningar som Rossil delar kan vi höra hur olika traditioner bevarat en psalmsångsstil, som vi uppfattar som långsam vilket i sin tur medför att melodin också blir utbroderad, jämfört med vårt tempo och nottrogna stil. Rossil, som lyssnat på totalt tjugo timmar inspelat material, följer hur folket sjunger, en gehörsbaserad folklig

psalmtradering, också när de enskilda i samma församling sjunger heterofont, eftersom att, vilket även Samuli Korkalainen visat i sin avhandling, unison sång är ett sentida fenomen. Hon beskriver hur det folkliga idealet för psalmsång, skilde sig från de i städerna utbildade, exempelvis genom läraren och kyrksångaren Askholm, som när han kommer till Lyø, märker att hans sångstil inte uppskattas och istället anpassar sig efter församlingens sångsätt. Tvärtom visar Rossil att det kunde vara på Jylland där De stærke Jyder till och med på långfredagen 1888 kommer till kyrkan för att överrösta den anställdes sång, i ett regelrätt sångkrig, vilket förövrigt fortsatte hela påskhelgen. Detta påminner om ett genom kyrkohistorien inte helt oväntat förakt för det folkliga från anställda präster och i förekommande fall även musiker.

Alla fyra församlingar ligger långt från huvudstaden, Lyø söder om Fyn, De stærke Jyder och Kristelig Lutheransk Trossamfund på mellersta Jylland och slutligen Harboøre på Jyllands västkust. De är sinsemellan olika, såsom kyrklig hemvist och sångtekniker, men också lika, vilket visar sig i tempo m.m. Rossil visar att psalmsång var ett av flera sätt att bevara och konsolidera en önskad lokal konfessionalitet och medvetenhet. Trots att sångarna varken hade psalmböcker med noter eller hade kunnat läsa dessa, gick sångtraderingen i arv genom generationer.

Genom inspelningarna av psalmerna analyserar Rossil de enskilda melodierna och dess lokala varianter. Flera exempel finns på att det långsamma tempot medför melismer och subjektiv puls, som avviker från koralböckerna, men krävs för att hålla såväl tonalitet som att driva melodin framåt, medan Brorsonsången var präglad av ett unisont ideal, där individualiteten istället tog sig uttryck i vibrato. Här finner jag likheter med både folksång, men också gospel och country. Det lät inte som idag, och vissa skulle både nu och då, uttrycka att det lät fult. Men psalmsången var för de inspelade inte en konstform, utan en del av det kristna vardagslivet, och kunde förekomma flera gånger dagligen, vid andakter och måltider.

Jag uppskattar särskilt Rossils teoretiska beskrivning av psalmsångens facetter: praxis, handling, gemenskap och konflikt, kollektivt minne samt trosutövning och religiös erfarenhet. Särskilt den sista punkten visar att psalmsång har andra funktioner än andra allsånger.

Rossil visar på demokratin i den folkliga psalmsången, där psalmsångarna inte är passiva mottagare utan tvärtom har visat egen handling och praxis. Hennes stora gärning är att vi får lyssna på inspelningarna och läsa analyserna i den tvärvetenskapliga metoden hon

utvecklar, mötet mellan dansk kyrkohistorisk hymnologi, vilken även tangerar nordisk i synnerhet och luthersk i allmänhet, och musiketnologi, som gör Kingos och Brorsons psalmböcker levande genom sång. Men det kan också få konsekvenser för dagens psalmsång, om vi släpper psalmsången mera fri, utan styrning av orgel och koralböcker.